

(המשך מעמוד 29)

דמוקרטיה, ולכאלה שינצרו את החשי-
בות שבחופש הפרט בליכום עד היאט-
פותם לקבר אבותיהם.
רו"חיות לעיתונות דיברו אז על אר-
כאות מיוחדות שיקללו ציוד לטיפול
נמרץ באנטרדמוקרטיים, מישחק חשי-
בה ופיתוח האישיות וכיוצא בזה.
הייתי או בכיתה ו' של חטיבת הדי-
ניים בקריית ביאליק. כל השנה חיכיתי
וחיכיתי ורק מיכאל לא הגיע, כמו
שאומר הכר.

במשך היל, השנה, כמו בשנים שקדמו
לה וכמו בשנים שבאו אחריה, לא קר-
בלנו שיעור אחד על דמוקרטיה, למעט
אייאלו התעוררויות היוורות, שסיפקו
בעיקר השכלה כללית ולא עסקו במי-
הות הדברים.

על רקע זה, של כהנים מתגבר
ומערכת השכלה אפאטית, התארגנה
קבוצה של יהודים וערבים במטרה להרי-
ציא עיתון.

דעה אחרת הם קראו לו. עיתון, שבי-
משך הזמן הצטרפתי לצוות כותבי,
ואף נפל בחלקי הכבוד לערוך את העי-
תון עד סגירתו מפאת קשיי תקציב.
לקיץ שנה שעברה החליטה מערכת
דעה אחרת הקדיש מוסף מיוחד למי-
ערכת החינוך.

16 עמודים הקצינו אז לנושא ועי-
רכנו סקירה הרומה במיקצת לכתבה זו.
המוסף נקרא חרא ושמו בית הספר. פרר
בוקטיבי אולי, אבל זאת בריוק היתה
המסקנה שהגענו אליה.

נחלנו כישילון חרוץ, ולא מפני שלא
רצו לקרוא את המוסף, דווקא בגלל זה.
מנהלי בתי הספר, שאליהם נשלח
העיתון, אסרו את הפצתו ורוב הגילוי-
נות מצאו את מקומם, אחר כבוד, כפחד
האשפה. כמה שליחים שלנו, שחררו
לבתי הספר בחשאי, וניסו להפיץ את
העיתון, סולקו. העיתונים נאספו והוש-
לכו לפח.

מערכת החינוך לא יכלה להרשות
לעצמה שנתניה יקראו חומרותועבה
אסור, ששולל, חס וחלילה, כפיית המח-
שבה והאיסור החמור על כל צמיחה
ומעוף.

קחו לדוגמה שיעור ספרות טיפוסי:
לומדים את ח"ג ביאליק. המורה פותח
קלסר ומכתיבה ממנו במרץ ציטוט

מדוייק מתוך מחקר של פרופסור מכו-
בר.
באחת הפסקות עוצר אותה אחד
התלמידים וטוען שבעצם הפרופסור
טועה ושביאליק לא התכוון בכלל לכך.
המורה מנסה בתחילה להשיב, אולם
התלמיד מתעקש, מתפלפל ומוסיף טי-
עונים לוויכוח.

בצר לה היא מסיימת את הוויכוח
ב"ורון, תיגש אלי בסוף השיעור ואני
אסביר לך. אין זה עניינה של הכיתה
כולה." גם בסוף השיעור היא לא הצ-
ליחה לשכנע אותו.
הגיעה שעת המיבחן. אחת השאלות
מתייחסת בריוק לנושא שדובר בו
בכיתה וירון כותב את דעתו. המורה
פוסלת את התשובה.
התלמידים לומדים מהר שבמיבי
חנים כדאי לכתוב מה שאומר המורה,

ובאמת, במיקצועות ההומאניים, תמיד
מצליחים לקבל ציונים טובים מי שרש-
מו ולמדו את דיברי המורה.
המיבחים אינם כוללים שאלות
למחשבה עצמית. רוטינת החיים בבית
ספר סובבת סביב החורה וההעקקה.
המורה מעתיק מהספר ומחדיר את
הדבר בתלמידיו. אז מה זה אם לא פאי-
שיום מחשבת?

ככל שנותני כתלמיד לא יצא לי
מעולם לקרוא את מגילת ההוכיות של
התלמיד, בעוד שיצא לי לקרוא עשרות
חוזרים וטפסים שעסקו במה שאסור לו
לעשות. הפרט מתחנך על נחיתות והרי-
סרזכויות.

מנהלים רבים טוענים שאין אפשר-
רות להנהיג דמוקרטיה בבתי הספר, כי
הרי יסוד הדמוקרטיה הוא שהפרט בוחר
בעצמו את המנהיגים, ובבתי הספר לא

צריך להתמודד לבד, שבסופו חיכה
נערה חיוך אינפנטילי למצלמה.
כמו בכל הכיתות, גם אצלנו העתיקו
בכתיבה. למה לא, בעצם?
באמצע הבחינה גיליתי טעות בגוף
השאלון. היה עלינו להפוך מישפט
סביל מפעיל לסביל. בלתי אפשרי —
נכון?

פניתי לבוחנת הוטרית, וביקשתי
שתברוק את הנושא. היא מיד טענה
שאני לא יודע לשון וכי אין שום טעות
בטופס שיצא רק לפני שעות מיספר
ממכשיו הלוהטים של מחשב מישרדי-
החינוך.

משפנתי לבוחן בכיר יותר, הוא הבי-
היר לי שהבחינה נברקה עשרות פעמים
בידי טובי המורים, ואין שום סיכוי שהם
טעו. התעקשתי ופניתי למרכזות שנכי-
נסה לכיתה באותו הרגע. היא סירבה

מראות החינוך הישראלי: הרס בבית הספר אחרי השתוללות תלמידים

לענות מחשש פן תפגע בטוהר הבחי-
נות.
בצר לי הרמתי יד כשנכנסה המפי-
קחת וגם היא, החשוכה, ביטלה את
דבריי במחיידי והלכה לשתות קפה.
חצי שעה אחר כך הם חזרו, כל
הנבחרת, וצינו ש"לצערם, לא בכוחו
ובגלל המחשב, יש טעות." לא צריך
היה להיות גאון גדול בלשון כדי לשים
לב טעות.

אין בכוחתי לטעון שהמורים אינם
יודעים את החומר, להיפך, רובם
יודעים, אבל הסיפור הקטן הזה הוא
דוגמה ליחס המערכת לתלמיד.

הציון בבחינת הבגרות בחיבור מהי-
וזה 64 אחוזים מהציון הכולל בעברית,
ואילו ציון הבחינה בלשון מהווה רק 36
אחוזים ממנו. בסתירה חריפה לכך
תלמידים היום לשון מכיתה ד', ואילו
לחיבור מקדישים איאלה שעות בכי-
תה י"ב.

נראה שחשוב יותר ללמד מי היו
ר"ק, ר"ג, הרמב"ם, ר"ש" (בהקשרי
לשון), מה המאפיינים של לשון החי-
דונים, ולמה יש דגש חזק בע' הפועל
של בניין פיעל, מאשר ללמד לכתוב
בצורה ברורה ונהירה.

מעולם לא הסבירו לי בבית הספר
שחשוב ורצוי לקרוא ספרים, ובאמת,
רוב בני הנוער אינם קוראים ספרים.
הרבה מסיימים כיתה י"ב כשהם כות-
בים בסגנון של ילד בכיתה איטית.
גיב הראל, יו"ר מועצת התלמידים
באותו מוצקן: "אילו לפחות היו מלמי
דים איך לדבר נכון ועושים בחינה כרי-
בור — אבל גם זה אין."

מיבנה המערכת והדרישות הגבוהות
שמציגים המוסדות להשכלה גבוהה
מחייבים היום את התלמידים להעמיס
על עצמם עוד ועוד יחידות, שפירושן
עוד שעות לימוד ועוד שיעורי בית.
בבית ספר אחד שברר השיא ותלמיד
הגיע ל-50 (!) שעות לימוד בשבוע.
היה מי שהציע לשתף תלמידים

בוחר התלמיד את המורים והמנהל.
טיעון זה בא כנראה לשמש כתירוץ
מדוע לא לצעוד קדימה, כי ברור שהרי-
בה יותר פשוט ללמד בכפיה, מאשר
לשתף עוד אנשים בהחלטות.
את בית הספר אפשר להמשיך למי-
קום כינויה. גם שם לא בוחרים העובי-
דים את הבוס, אולם ניתן להבחין באיזה
מידה מתבססת מערכת יחסי העבודה
על דיקטטורה, ובאלה תחומים משתת-
פים העובדים בהחלטות ובמאמץ הכו-
לל.

גם אם היו מלמדים היום בבית הספר
על דמוקרטיה היה הדבר בחוקת תאורי-
יה בלבד, ללא יישום מעשי. במישרדי-
החינוך מצפים, כנראה, שהתלמידים
יפכו בגיל 18, כבמטהקסס, לדמוקר-
טים טובים.

ראש המכון למחקרי דמוקרטיה
בבית ברן: "מתוך מחקר שערכתי,
הסקתי שבבית הספר חייב להנחך את תלי-
מיריו ליתר מעורבות, ובראש וברא-
שונה למילחמה. המוסד החינוכי חייב
להחריר בתלמידים את הרצון להילחם
נגדו (נגד המוסד) למען דברים שהוא
חושב אותם לצודקים.
גם עלון בית הספר הופך לכלישרת
בידי בתי הספר. הצנוורה שחלה עליו
לא מאפשרת לתלמידים לנצל דוגמה
קטנה לחופש העיתונות."

פק רביעי: הקידקס הגדול

יום שישי לפני כמה שבועות
נבחנתי בבחינת הבגרות בלשון.
הייתי בין הקורבנות הראשונים לשי-
מירה על טוהר הבחינות. כמו כולנו, גם
אני ראיתי את התשרי האיוולתי בטי-
לווייה שהצהיר: "היום, יותר מתמיד,

מערכת החינוך דפוקה. למה אתם לא יוצאים לרחובות?

יצחק שור, מורה ומנהל. אחרי 20 שנה במערכת החינוך החליט על פרישה. (שנאיתי לבדוק מיבחינים), עשה הסבה מיקצועית והפך לכתב לענייני חינוך של ע"ל הסגמור. תוך זמן קצר נבחר כראש תא כתבי החינוך באגודת העיתונאים.

האם יש לתלמידים בישראל זכויות תלמיד כלשהן?
"כל המנהלים, או לפחות רובם, נמנעים מלתת איאלו סמכויות לתלמידים להחליט לבד על החומר הנלמד.
צריך למצוא את האיזון הקדוש בין עצמאות לבין הפעלת הסמכות של ההנהלה והשלטת מרות על המערכת. זכויות התלמידים צריכות להגיע, לדעתי, עד היכולת לפטר מורה (בשיתוף עם ההורים, כמו בן)."

קבוצות של הורים או כל ההורים?
"רוב ההורים יושבים ומתאוננים בערב ליד הטלוויזיה שהמורים לא בסדר. זו דמותה של החברה הישראלית: אדישה, כמויית טובה, אינה מבינה את החשיבות שבחינוך, אינה מבינה שמהמצב הנוכחי של קיצוצים בחינוך אנחנו לא נצא בריאים. אין די שעות כדי ללמד אפילו חומר אלמנטרי גיל."

האם יוצאו התלמידים להפגין בחוצות?
"צר לי, אבל לא. התלמידים בארץ נותנים אישור שבשתיקה לכל מעשי המערכת. התלמידים בעצם אוהבים מיבחינים. בכל השנים שאני בעניינים מעולם לא ראיתי מחאה רצינית נגד מעשה כלשהו של מורה או מנהל.
ואילו המחאות שכבר נשמעות, הן מקומיות, דועכות מהר. התלמידים הם פאסיביים, לא מוחים, גם כשמישרדי החינוך הולך לקראתם. כי זה נדיר.
למני כמה שנים, למשל, הציע מישרדי החינוך ל-16 בתי ספר שישלחו, בניסיון, תלמידים שיעזרו בכתיבת בחינות הבגרות. יוזמה היתה, תלמידים לא היו."
בית ספר פתוח, אתה בעד או נגד?
"בדרך כלל אני בעד. בבתי ספר כאלה לא מעצבים תלמידים על-ימי תבניות, אלא מדגישים את השוני בין פרט לפרט, ונותנים חופש החלטה עצום לכל אחד ואחד מן התלמידים."
והסיכום?
"במערכת יש אלפי מורים מעולים, אבל כל יוזמה מהפכנית מצידם נדונה לכישלון במדורי הביורוקרטיה. המימסד ישאר כמו שהוא עד שהתלמידים עצמם יצאו מהאפסיות ויתחילו במאבק למען מערכת חינוך טובה יותר."

בעיצוב הצורה הכללית של בחינות הבגרות, כך אולי יפלטו מהן פרטים מישיניים.
יוסי, תלמיד עירוני ה': "אף מיקצוע אחד לא מעניין בבית הספר. מה איכפת לי אם המילה השלישית משמאל היא מושא או לוגואי או תיאור זימקה" בחק שר הזה או התירוץ המפוקפק של הצורך בהשכלה כללית לא תופס.
בחינות הבגרות הן הדבר הנוצר ביותר בעצמותיה של מערכת החינוך, ללמוד 100 פרקים בנת"ד? שאלה מורה לתנ"ך. אולם כל שינוי כרוך בהחלטת ממשלה שהם יושבים גם דתיים, שלא יסיכמו לשום שינוי.
קשה להיות היום תלמיד הומאני טוב, שכן שיכלול הממוצע מתחשב היום במיספר היחידות בכל מיקצוע, כלומר בכל שהמיספר יותר גבוה מקבל התלמיד עוד בונוס.

כמעט ואין מיקצועות הומאניים שבהם אפשר ללמוד חמש יחידות. תלמידי מידים הרוצים ללמוד בפקולטות הווק רתיות (מישפטים, רפואה וכו') מחוייבים ללמוד חמש יחידות מתמטיקה, למרות שאינם רוצים בכך, והדבר נוגד את אופיים.

גם הייעוץ בבית הספר שואף לאפשר את הכוונה על-פי כישורי התלמיד למי גמות המתאימות והרצויות. מוסד הויד עצת הוא מוסד שמוזמן אבר עליו הכלת, ואין כל טעם בקיומו במיסגרת הנוכחית.

בסוף כיתה ט' התבקשתי להחליט אם לפנות לנתיב העיוני או לנתיב המיקצועי. ליועצת לא היה זמן לקבל אותי לשיחה, ואפילו היה לה, לא היה הדבר עוזר, שכן היועצת אינה מעודרת כנת כמה שקורה במוסדות להשכלה גבוהה, ובכך כל הייעוץ אינו שווה כקליפת השום.

היועצת אינה יודעת, למשל, שה אוניברסיטות לא מקבלות הרבה מבוגרי המסלול הטכנולוגי, משום שצויה ניהם פשוט נמוכים. במשך כל התיכון הם הקדישו מאמץ רב למיקצוע שבתורו, ולא נשאר להם פנאי לעסוק במיקצוע עות אחרים בבגרות.

רוב תלמידי המסלול המיקצועי אינם נמשכים באותו נתיב שבתורו בתי, כוון, ולכן הולך כל המאמץ לאיבוד. יועצות בתי הספר גם אינן יודעות כפי עד רוחני ראוי לשמו. מין דמות שמי שובצת במקום כלשהו בתשבץ. לא ברור מה בריוק היא עושה שם.
ובחורה למיבחן שלי בלשון. עצרתי לרגע בין לשון חו"ל ללשון ימי הרדיינים, כדי להתבונן מסביב. לזה יש סרגל שצידו החלק מכוסה כתב צפוף צפוף, ולזה כטן מכוסה בדיו. מתייעצים בלחש.

כולם שם, כמוני, מאמינים באלוהים. אלוהים חזק כמעט כמו של הדידות. אלוהים ברמות תעודת הבגרות. לא בוחלים בשום אמצעי כדי להשיג אותה. ברבקות ובלי ליאות.

הייתי מרפס פועם תעודת הבגרות למערכת החינוך וכותב שם בגדול, על דף הציונים: "בלתי מספיק בהוראה ובחינוך. התלמיד לא ימשיך ללמוד בבתי ספרנו."

כך חמישי: אישות אבודה

רטולט ברכט כתב פעם צביי גיות שלאמיתו של דבר זה די נכון, שבבית הספר מכין אותנו לחיים. היכן תמצאו עוד מוסד, המתחנך אנשים לעי רכים כליכר מציאותיים, כמו דריפה אחרי מטרה המקשת כל אמצעי, לרבות רמאות ודריכה על אחרים? היכן תמצאו עוד מוסד, המתחנך אנשים להסתגלות למערכת דיקטטורית, שבה ייתקלו מאוחר יותר בצבא ובמקומות העבודה?

היכן תמצאו עוד מוסד המתחנך לכך שלא צריך לזקוק את הראש יותר מדי מעל המים, כי אז מייבשים אותך סר פית? צריך להתברר בהמוך, להיות פריט אחד מרבים. ואלה אינן סתם